

משרד המשפטים
הסניגוריה הציבורית
לשכת הסניגור הציבורי הארצי

הסניגוריה הציבורית

דוח פעילות

2014

מוגש לשרת המשפטים
בהתאם לסעיף 8 לחוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995

אוגוסט 2015

לזכרו של ד"ר דיויד וינר ז"ל

ממקימי הסניגוריה הציבורית וסגן הסניגורית הציבורית הארצית

ביום 1.1.2015 צוין עשור למותו הטראגי של דיויד וינר. ותיקי הסניגוריה הציבורית, אשר זכו לעבוד עם דיויד, מתגעגעים לאיש המיוחד ולמשב הרוח הסניגוריאליית הנמרצת שהביא עמו לכל מקום. תרומתו של דיויד לעיצוב דרכה של הסניגוריה הציבורית, ולהגנה על זכויות נאשמים וחשודים בישראל, מורגשת גם על ידי מי שלא זכה להכירו.

דברי ברכה מאת שרת המשפטים

כשאנו חושבים על משרד המשפטים, נהוג לחשוב על משרד המעביר תחת ידיו חוקים רגולטוריים יבשים. האמת שונה מכך שנות אור.

משרד המשפטים דואג להניף את הדגל החברתי לא פחות מאשר את הדגל הביורוקרטי. כך למשל, קיימות יחידות רבות ושונות תחת משרד המשפטים, שמטרתן העיקרית היא שיפור השירות הניתן לאזרח ודאגה לרווחתו.

הסניגוריה הציבורית היא דוגמא ומופת ליחידה שכזו. בתקופה לא רחוקה מאד, רק לפני שני עשורים, מרבית החשודים והנאשמים במדינת ישראל לא זכו לייצוג. אלו אשר כן קיבלו שירות וייצוג, לא זכו לקבל את השירות הטוב ביותר עבור עצמם ולהבטחת זכויותיהם בהליך הפלילי.

מצב שבו אזרח אינו זוכה לייצוג משפטי ראוי פוגם ביכולתו להתגונן, משליך על עתידו ומזיק להליך עשיית הצדק.

מדינת ישראל היא מדינת רווחה. לצד ערכים דמוקרטיים ליברליים, אנו שמים דגש גם על רווחתם של אזרחי המדינה. באופן זה, אנו פועלים גם על מנת לסייע ולקדם את המוחלשים.

הקמתה של הסניגוריה הציבורית היא נדבך חשוב ומשמעותי במערכת המשפט הפלילי בישראל, צעד שתואם את מדיניות הרווחה במדינתנו ומשתלב עם מחויבות משרד המשפטים לנושאים חברתיים.

בזכות הקמת הסניגוריה הציבורית זוכים אזרחים לייצוג מסור ואיכותי. הסניגורים משמשים לנאשם אוזן קשבת ופועלים ללא לאות לשמירה על זכויותיהם הבסיסיות. בלעדיהם, הנאשם אשר אינו בקיא בשפה המשפטית וברזי מקצוע עריכת הדין, אינו יכול להתמודד עם הקשיים הכרוכים בניהול משפט פלילי.

דו"ח הסניגוריה הציבורית לשנת 2014 סוקר את עבודתה החשובה הסניגוריה הציבורית בהגנה על זכויותיהם של חשודים, נאשמים ואסירים. מהדו"ח ניתן להתרשם מעבודתה המסורה של הסניגוריה, בסיוע לאוכלוסיות שונות שידם אינה משגת.

כמו כן, ניתן להתרשם מפעילותה הענפה של הסניגוריה למען חקיקה מאוזנת, פיתוח הליכים חלופיים למשפט הפלילי ושיפור תנאי הכליאה.

אני מברכת את עובדי ועובדות הסניגוריה הציבורית על עבודתם המקצועית ומאחלת להם המשך עשייה פורייה וברוכה.

בברכה,

איילת שקד

שרת המשפטים

דברי ברכה מאת המנהלת הכללית

השנה ציינו עשור למותו הטראגי של עו"ד דיויד וינר. דיויד היה ממייסדיה של הסניגוריה הציבורית, משרת ציבור למופת, אדם ערכי שמחויבותו לייצוג נאשמים בהליכים פליליים ולמיצוי זכויותיהם להליך הוגן הייתה ידועה לכל. פועלו ומחויבותו העקבית של דיויד ז"ל היו למניעת הרשעות של חפים מפשע ולהבטחת זכות הייצוג, שראה בה זכות יסודית וחשובה שבלעדיה העצורים והנאשמים – המהווים פעמים רבות את המוחלשים בחברה – לא יזכו למשפט צדק.

אין לי ספק כי פועלה של הסניגוריה כפי שמשתקף מן הדו"ח, מהווה מקור לגאווה וסיפוק עבור מייסדיה, היכולים להתרשם שהיא אינה שוקטת על שמריה, אלא ממשיכה לפתח יכולות חדשות ולשגשג.

בשנה האחרונה הושלמה פרישת מוקד הנותן מענה במשך 24 שעות ביממה, בכלל מחוזות הסניגוריה. בכך, הושלם עוד תהליך של שיפור השירות ללקוחות הסניגוריה הציבורית, שמשמעו ידיעה ברורה לכל אדם הנזקק לסניגור ציבורי, כי זה נמצא, יום וליל, במרחק של שיחת טלפון. עוצמתה וייחודה של הסניגוריה הינה בהיותה בו זמנית נגישה לכל, ומקצועית לעילא ולעילא.

הדו"ח השנתי הוא הזדמנות להביע הערכה והוקרה לכלל עובדי הסניגוריה הציבורית ומנהליה ובראשם לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, המקיימים ומגשימים בעשייתם היומיומית את החזון המבטיח כי במדינת ישראל תתקיים מערכת משפט פלילי בה מובטחות זכויותיו של כל עצור ונאשם, יהיה מעמדו החברתי והכלכלי אשר יהיה.

בברכה,
אמי פלמור

פתח-דבר מאת הסניגור הציבורי הארצי

סעיף 8 לחוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995 קובע כי בכל שנה יוגש דין וחשבון על פעילות הסניגוריה הציבורית. דוח זה מסכם את פעילות הסניגוריה הציבורית בשנת 2014, והוא כולל הן תיאור של עיקר הפעילות בשנה החולפת, ההישגים והאתגרים העומדים לפתחנו, והן נתונים מספריים וסטטיסטיים על פעילות זו.

הדוח כולל שמונה פרקים, שעיקרם כדלקמן:

פרק ראשון – סוקר את פעילות הסניגוריה הציבורית בייצוג לקוחותיה. חלקו הראשון של הפרק דן בייצוג נאשמים בבתי המשפט. השנה בחרנו להפנות זרקור לפעילות הסניגוריה הציבורית בייצוג נאשמים המואשמים ב"תיקי עוני" – תיקים פליליים שבבסיסם מצוקות כלכליות חברתיות קשות של מבצעי העבירה, שלעיתים נגרמות על רקע הפרת חובותיה של המדינה כלפי אותם נאשמים. עוד בחלק זה, סקירה של זיכויים בולטים שהתקבלו בשנה החולפת במחוזות הסניגוריה. בפרק זה אנו סוקרים גם את ההתפתחויות האחרונות, ולצדן הבעיות הכרוניות, באופן ניהולם של דיונים מקדמיים בבתי משפט השלום ("ימי הקראות").

חלקו השני של הפרק דן בייצוג חשודים ועצורים, לרבות ייצוגם במהלך חקירתם במשטרה. בחלק זה אנו מתייחסים לזכות ההיוועצות בסניגור ולהפרתה התדירה, כמו גם לפעולות שנקטו על ידי הסניגוריה הציבורית שהביאו למימוש טוב יותר של זכות זו. עוד מובאת בחלק זה התייחסות מיוחדת להתמודדות המערכתית של הסניגוריה הציבורית עם ריבוי המעצרים במדינת ישראל, לתופעה של מעצרי לילה מיותרים, וכן ליוזמה הבעייתית של שירות בתי הסוהר להקמת אולמות שיפוט בהם יתקיימו דיוני מעצר בסמוך למתחם בתי הכלא "אשל" בדרום.

בהמשך דן הפרק בייצוג קטינים בבתי המשפט לנוער; בייצוג אסירים בפני ועדות שחרורים, בעתירות אסירים ובהליכי הפרדה; בייצוג בתיקים בבית המשפט העליון; בייצוג חשודים ונאשמים עם מוגבלויות, ובכלל זה מאושפזים בכפייה, בפני ועדות פסיכיאטריות; בפיתוח הממשק שבין המשפט הפלילי לבין המשפט המינהלי; ובטיפול הסניגוריה בתלונות מצד לקוחותיה על אלימות שוטרים. בפרק זה יוחד גם חלק העוסק בטיפול הסניגוריה הציבורית בפניות למשפט חוזר, תוך הרחבה על הקשיים המוסדיים המגבילים הגשת בקשות למשפט חוזר ומקשים על תיקון הרשעות שווא בישראל.

פרק שני – מפרט את פעילות הסניגוריה הציבורית לשמירה על רמת הייצוג ולשיפור איכותו. הפרק סוקר את הפיקוח המקצועי של הסניגוריה הציבורית על עורכי הדין המייצגים מטעמה. כן כולל הפרק תיאור של עבודת הסניגוריה בפיתוח פורומים מקצועיים שונים, בעריכתן והפצתן של הנחיות מקצועיות במגוון נושאים ובכינון מערך של השתלמויות מקצועיות המהווה חלק מהכשרתם של הסניגורים. הפרק אף עוסק בהסתייעות במומחים ובשילובן של עובדות סוציאליות וקרימינולוגיות במערך הסניגוריה הציבורית.

פרק שלישי – בוחן את פעילותה המוסדית של הסניגוריה הציבורית. הפרק סוקר את מעורבות הסניגוריה בקביעת מדיניות, את השתתפותה בהליכי חקיקה ואת מעמדה המיוחד כ"ידידת בית

המשפט". בנוסף, הפרק מתאר את תפקידם של הסניגורים הציבוריים כמבקרים רשמיים במתקני כליאה. עוד נכללים בפרק פרטים אודות שיתוף הפעולה של הסניגוריה עם הפקולטות למשפטים באוניברסיטאות ובמכללות השונות, וכן אודות קשריה עם בוגרי הסניגוריה הציבורית ועם גורמים בינלאומיים. בפרק זה יוחד גם חלק הנוגע לפעילותה הנמרצת של הסניגוריה הציבורית לקידום הליכים חלופיים להליך הפלילי, שיש בהם כדי לקדם הן את האינטרסים של לקוחות הסניגוריה הציבורית והן את האינטרס הציבורי בכללותו.

פרק רביעי – עוסק בהיבטים ארגוניים הקשורים לפעילות הסניגוריה הציבורית, ובפרט בעיית המחסור בכוח אדם בצוות המנהלי. כן כולל הפרק תיאור של פעילות הסניגוריה בתחום הדוברות והתקשורת. עוד עוסק הפרק בהיבטים שונים הנוגעים למיחשוב ולניהול הידע – תחום חשוב שעבר התפתחויות משמעותיות בשנה החולפת.

פרק חמישי – מתאר את פעילותה של הסניגוריה הציבורית באמצעות עורכי דין חיצוניים, תוך שימת דגש על דרכי העסקה ותשלום, על הרכבת הרשימה של הסניגורים הפעילים, על התחלופה בתוך הרשימה וכן על חלוקת העבודה בין הסניגורים.

פרק שישי – מסכם את היקפי הפעילות.

פרק שביעי – עוסק בעלות הפעילות של הסניגוריה הציבורית ומסכם את ההיבטים התקציביים שלה.

אני מבקש להודות לקהילת הסניגוריה הציבורית – סניגוריות וסניגורים פנימיים וחיצוניים, עובדות ועובדי מנהלה, מתמחות ומתמחים – המעניקים לציבור לקוחותיה של הסניגוריה הציבורית שירות מקצועי, מתוך תחושה של שליחות והבנה של החשיבות והאחריות הגלומות בתפקידם. לולא הצוות המסור והאיכותי בו התברכנו, לא הייתה הסניגוריה הציבורית מגיעה להישגים הרבים המשתקפים בדוח זה. כמצוין בפתח, דוח זה מוקדש לזכרו של חברנו ד"ר דיויד וינר ז"ל. אין לי ספק שדיויד היה גאה ושמח בהתפתחותה ובפריחתה של הסניגוריה הציבורית. דמותו ממשיכה לשמש לנו מופת, ואנחנו גאים ללכת בדרכו.

אני מבקש להודות מקרב לב גם להנהלת משרד המשפטים על תמיכתה הרבה. תודה מיוחדת לשרת המשפטים, ח"כ איילת שקד, לשרת המשפטים הקודמת, ח"כ ציפי לבני, ולמנהלת הכללית של משרד המשפטים, הגב' אמי פלמור.

ד"ר יואב ספיר

הסניגור הציבורי הארצי

תוכן עניינים

9.....	1. פעילות הסניגוריה הציבורית בייצוג לקוחותיה
10.....	1.1 ייצוג נאשמים על ידי הסניגוריה הציבורית
10.....	1.1.1 ייצוג נאשמים בדיונים מקדמיים (ימי הקראות)
14.....	1.1.2 ייצוג ב"תיקי עונני"
17.....	1.1.3 זיכויים בולטים בשנה החולפת
19.....	1.2 ייצוג חשודים ועצורים על ידי הסניגוריה הציבורית
19.....	1.2.1 ריבוי המעצרים בישראל
23.....	1.2.2 מעצרי לילה מיותרים ואי-שחרור חשודים בערובה בתחנות המשטרה
25.....	1.2.3 ייצוג חשודים ועצורים במהלך חקירתם במשטרה
33.....	1.2.4 היוזמה להקמת אולמות מעצרים בסמוך למתחם בתי הכלא "אשל" בדרום
35.....	1.3 ייצוג קטינים
36.....	1.3.1 ייצוג קטינים בהליכי חקירה
37.....	1.3.2 ייצוג קטינים בהליכי מעצר
38.....	1.3.3 קטינים בעלי מוגבלויות
39.....	1.3.4 חקיקה ומדיניות בתחום הנוער
40.....	1.3.5 ביקורים במתקני כליאה ובמעונות בהם שוהים קטינים
41.....	1.3.6 תכניות הסברה בשיתוף משרד החינוך
42.....	1.4 ייצוג אסירים
42.....	1.4.1 ייצוג אסירים בוועדות שחרורים
46.....	1.4.2 ייצוג עצורים, נידונים ואסירים בעתירות אסירים
48.....	1.4.3 ייצוג אסירים בהליכי הפרדה
49.....	1.4.4 הגבלת הכניסה של מומחים למתקני הכליאה
50.....	1.5 ייצוג בבית המשפט העליון
50.....	1.5.1 הטיפול בפניות וההחלטה על הגשת ערעור לבית המשפט העליון
51.....	1.5.2 מינוי סניגורים בתיקי בית המשפט העליון
52.....	1.5.3 הפיקוח בתיקי בית המשפט העליון
52.....	1.5.4 תיקים בולטים בטיפול המחלקה בשנת 2014
55.....	1.6 ייצוג במשפטים חוזרים
57.....	1.6.1 הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל
60.....	1.6.2 מיזמים נוספים בתחום תיקון הרשעות שווא
62.....	1.7 ייצוג לקוחות עם מוגבלויות שכליות ונפשיות
62.....	1.7.1 העדר מסגרות המוכוונות לטיפול בעוברי חוק עם לקויות שכליות ונפשיות
63.....	1.7.2 כבילת עצורים ואסירים בבתי חולים פסיכיאטריים
64.....	1.7.3 תיקון מס' 8 לחוק טיפול בחולי נפש
65.....	1.7.4 דגשים והישגים בייצוג לקוחות עם מוגבלויות
67.....	1.7.5 ייצוג מאושפזים בכפייה בצו בית משפט בפני ועדות פסיכיאטריות
68.....	1.8 פיתוח הממשק שבין המשפט הפלילי לבין המשפט המינהלי
69.....	1.8.1 קידום טענות מינהליות וחוקתיות במשפט הפלילי

70	1.8.2	הגנה על נאשמים הטוענים למאוימות
72	1.8.3	הליך הוגן בהפעלת מאסר חלף קנס
73	1.9	טיפול בתלונות על אלימות שוטרים
75	2	פעילות הסניגוריה לשמירה על רמת הייצוג ולשיפור איכותו
75	2.1	עבודת הפיקוח על תיקי הסניגוריה הציבורית
76	2.2	פיתוח פורומים מקצועיים
77	2.3	פעילות פורום בקרת איכות הייצוג
77	2.4	השתלמויות לצוות הסניגורים החיצוניים והפנימיים
78	2.5	הסתייעות הסניגוריה הציבורית במומחים ובייעוץ סוציאלי
78	2.5.1	שדרוג מערך המומחים
80	2.5.2	ייעוץ סוציאלי חיצוני
82	3	פעילותה המוסדית של הסניגוריה הציבורית
82	3.1	מעורבות פעילה בשינויי חקיקה
82	3.1.1	הצעות חוק שנדונו בכנסת
84	3.1.2	הצעות חוק המצויות בשלבי חקיקה מתקדמים
86	3.1.3	הוועדה לסדר דין פלילי וראיות
87	3.2	ידידת בית משפט
88	3.3	פעילות הסניגוריה הציבורית לשיפור תנאי כליאה
90	3.4	תרומת הסניגוריה הציבורית לפיתוח הליכים חלופיים
91	3.4.1	בית משפט לסמים בתל-אביב
92	3.4.2	בתי משפט קהילתיים
93	3.4.3	הסדר סגירת תיק מותנית
94	3.4.4	נוהל הטיה מהליכים פליליים
95	3.5	קליניקות במוסדות אקדמיים העובדות בשיתוף פעולה עם הסניגוריה הציבורית
97	3.6	קבוצת בוגרי הסניגוריה הציבורית
98	3.7	קשרים עם גורמים בינלאומיים
102	4	היבטים ארגוניים, ניהול ידע ומיחשוב
102	4.1	מחסור בכוח אדם בצוות המנהלי
103	4.2	דוברות ותקשורת
105	4.3	כתב העת "הסניגור"
105	4.4	ניהול הידע והמידע המקצועי בסניגוריה הציבורית
106	4.4.1	פורטל יחידתי והפצת ידע
107	4.4.2	פיתוח אתר האינטרנט ודף הפייסבוק של הסניגוריה
108	4.5	פיתוח כלים טכנולוגיים
111	5	פעילות הסניגוריה הציבורית באמצעות עורכי דין חיצוניים
111	5.1	עבודה במיקור חוץ
112	5.2	דרכי העסקה ותשלום

114	הרכבת רשימת הסניגורים הציבוריים	5.3
115	התחלופה ברשימת הסניגורים הציבוריים	5.4
116	מינוי סניגורים וחלוקת העבודה ביניהם	5.5
119	היקף הפעילות	6
119	שיעור הפעילות היחסית	6.1
119	גידול בהליכי חקירה ומעצר	6.2
120	פילוח ההליכים לפי סוג הליך וסוג בית משפט	6.3
122	פילוח הליכים לפי עילות מינוי	6.4
125	חלוקת היקף העבודה בין המחוזות	6.5
127	עלות הפעילות	7
127	שכר טרחה, הוצאות ועלות להליך	7.1
129	חובת תשלום של זכאים לייצוג	7.2

- ע"פ 167/14 שושנה נ' מדינת ישראל (18.12.2014) (ייצגה עו"ד ד"ר איילת עוז) – ביטול מאסר בפועל בשל הצלחה שיקומית. המערערת הואשמה שוד אלים של אדם בעל שיתוק מוחין. תחילה נדונה המערערת לעבודות שירות, אך בהמשך בשל הרעה במצבה הבריאותי נגזר דינה מחדש והוחלט שעליה לרצות את יתרת התקופה (100 ימי מאסר) בבית הסוהר, זאת לאור תסקיר שלילי מאותה עת שדיווח על כך שאין לשירות המבחן כל חלופה טיפולית עבורה. במהלך תקופת הערעור שולבה המערערת במאמץ רב במסגרת טיפולית מתאימה, בשיתוך עם שירות המבחן. התסקיר הבהיר שהכישלון הטיפולי בעבר נבע ממורכבות מצבה של הלוקוחה, ולא מחוסר שיתוף פעולה. נוכח כל זאת, ולמרות התנגדותה של המדינה, הערעור התקבל, המאסר בוטל והוטל צו מבחן.
- ע"פ 772/13 יחיא נ' מדינת ישראל (29.6.14) (ייצג עו"ד עלא תלאווי) – הקלה בעונש בעבירת שוד. בית המשפט העליון קיבל ערעור על חומרת העונש והפחית את העונש במחצית (מארבע שנים לשנתיים), תוך קביעת מתחם ענישה הולם של 6-28 חודשים לעבירת השוד. בתיק אחר שעסק בסדרת מעשי שוד בשיטת הפתק, הפחית בית המשפט העליון שנתיים וחצי מעונש המאסר (ע"פ 4521/12 סואמי נ' מדינת ישראל (30.6.2014) (ייצג עו"ד ניל סיימון)).

1.6 ייצוג במשפטים חוזרים

392 נידונים, אשר הורשעו בפסק דין חלוט וטוענים להרשעת שווא, פנו מאז 2001 ועד היום אל הסניגוריה הציבורית בבקשה כי תייצגם בבקשה למשפט חוזר. כ-339 מהפניות נדחו, לאחר שנמצא כי אין אפשרות להגיש עבור הפונה בקשה למשפט חוזר. 53 מהפניות הנותרות מצויות בשלבי בדיקה שונים. עד היום, הגישה הסניגוריה הציבורית 15 בקשות למשפט חוזר, מתוכן 4 התקבלו ו-11 נדחו.

בשנת 2001 הוטלה על הסניגוריה הציבורית הסמכות, הקבועה בסעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית, לייצג נידונים אשר הסניגור הציבורי הארצי מצא כי ראוי להגיש עבורם בקשה למשפט חוזר. שנתיים לאחר מכן, בשנת 2003, הוקמה בסניגוריה הציבורית הארצית המחלקה למשפטים חוזרים, העוסקת בקליטת פניותיהם של נידונים, בדיקתן ומיון, וייצוגם של אלה הנמצאים מתאימים בבקשה למשפט חוזר.

על פי הסמכות שהוקנתה לה בסעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית, במסגרת הטיפול הראשוני בפניותיהם של נידונים פועלת המחלקה למשפטים חוזרים כרשות מינהלית, ולא כבאת כוחם של הפונים אליה. עם קבלתה של פנייה חדשה, פותחת המחלקה למשפטים חוזרים בהליך של בדיקה אשר במסגרתו מתבצעות פעולות שונות. בין היתר, פועלת המחלקה לאיתור כל החומרים הרלוונטיים, לומדת אותם לעומק, נפגשת עם הפונים ובודקת את טענותיהם, לרבות טענות בדבר קיומן של ראיות חדשות אשר לא הוצגו בהליך המקורי. כמו כן, במידת הצורך מבצעת הסניגוריה הציבורית בדיקות מגוונות על ידי מומחים ואנשי מקצוע מטעמה, מנסה לאתר ראיות נוספות, נפגשת עם עדים ומראיינת אותם ועוד. רק בתום הבדיקות ולאור תוצאותיהן – מתגבשת החלטה בשאלה האם יש מקום לייצג את הנידון. החלטה על ייצוג מתקבלת בנסיבות בהן הסניגור הציבורי הארצי השתכנע כי קיימת בעניינו של הנידון עילה למשפט חוזר (מבין העילות הקבועות בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984).

מעמדה המיוחד של הסניגוריה הציבורית בעת בדיקת הפניות למשפט חוזר, כרשות מינהלית שאינה מייצגת את הפונה, מחייב אותה לטפל בפנייה בדרך אובייקטיבית, המקדמת את האינטרס הציבורי. אופן פעולה זה, כמו גם מספרן הרב של הפניות אשר טופלו עד היום (כאמור, 392 פניות לייצוג במשפט חוזר), הביא לכך שמאז

נוסדה פיתחה המחלקה למשפטים חוזרים מומחיות ייחודית בתחום המשפטים החוזרים ובטיפול בעניינם של נידונים הטוענים להרשעת שווא.

בשנת 2014 התקבלו במשרדי הסניגוריה הציבורית 35 פניות לייצוג בהליך של בקשה למשפט חוזר לפי סעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית. במהלך השנה הגישה הסניגוריה הציבורית בקשה אחת למשפט חוזר וסיימה את הטיפול ב-46 פניות, לאחר שבתום הליך הבדיקה המוקדמת הסניגוריה הציבורית סברה כי אין באפשרותה להגיש בקשה למשפט חוזר עבור הפונים.

בשנת 2014 סיימה המחלקה למשפטים חוזרים את הטיפול בכ-46 פניות שהגיעו אליה, מתוכן 14 פניות שהוגשו אליה במהלך שנה זו, והיתר פניות שהטיפול בהן החל בשנים קודמות. נכון להיום, נותרו במחלקה 53 פניות שבהן הליך הבדיקה טרם הסתיים, וטרם התקבלה החלטה בשאלה האם יש מקום לייצג את הפונה בהליך של בקשה למשפט חוזר.

במהלך השנה החולפת הגישה המחלקה למשפטים חוזרים בקשה אחת למשפט חוזר, בעניינה של **דלאל דאוד** (מ"ח 4990/14; הבקשה הוגשה על ידי עוה"ד מורן כרמון ורתם רוזנברג). דלאל דאוד הורשעה בעבירת רצח לאחר שנקבע כי המיתה את בעלה. בעת ניהול משפטה טענה גב' דאוד לחפותה, ובית המשפט המחוזי זיכה אותה מהעבירה שיוחסה לה. המדינה ערערה על הזיכוי, ובית המשפט העליון הרשיע את גב' דאוד ברצח בעלה וגזר עליה מאסר עולם. לאחר מספר שנים במאסר, ותוך כדי טיפול נפשי שעברה בין כותלי הכלא, הצליחה גב' דאוד להתמודד לראשונה עם טראומה קשה שנגרמה לה. בעקבות הטיפול הצליחה גב' דאוד לתאר את האלימות הקשה והמתמשכת שסבלה מצדו של המנוח במשך שנים, אשר הגיעה לשיאה באירועי הערב שבו מצא המנוח את מותו, ימים ספורים בלבד לאחר לידת בנה של גב' דאוד וכשהיא מצויה במצב נפשי קשה ביותר. את סיפורה של גב' דאוד תמכה הסניגוריה הציבורית בראיות רבות שיצרו תמונה חדשה לגבי הרקע למותו של המנוח, תמונה שלא נחשפה קודם לכן בפני הערכאות הדיוניות. בין היתר, כללו הראיות החדשות דוחות אשפוז רבים מבתי החולים, אליהם הגיעה גב' דאוד כתוצאה מהאלימות הקשה שהפגין המנוח כלפיה, וכן תלונות שהגישה נגדו במשטרה, אשר כמעט כולן נסגרו מבלי שננקטו נגדו הליכים כלשהם. כמו כן, נתמכה הבקשה למשפט חוזר בחוות דעת פסיכיאטרית, אשר תיארה את מצבה הנפשי הייחודי של גב' דאוד הן בעת קרות האירועים והן בעת ניהול משפטה וקבעה את מצבה הקליני בעת ביצוע המעשים. בנסיבות אלה, סברה הסניגוריה הציבורית כי לא קם לגב' דאוד היסוד הנפשי הנדרש לצורך הרשעתה ברצח, וכי לכל היותר היה מקום להרשיעה בהריגה. לחלופין נטען כי היא זכאית ליהנות מן ההקלה העונשית הקבועה בסעיף 300א(ג) לחוק העונשין, המתייחס למצב בו הנאשם היה נתון במצב של מצוקה נפשית קשה עקב התעללות חמורה ומתמשכת בו או בבן משפחתו, בידי מי שהנאשם גרם למותו. ביום 28.4.2015 דחה המשנה לנשיאה א' רובינשטיין את הבקשה למשפט חוזר.

להלן נעמוד בהרחבה על הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל, וכן נסקור מיזמים נוספים של הסניגוריה הציבורית בתחום תיקון הרשעות השווא.

1.6.1 הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל

בדוח השנתי הקודם נכלל פרק מיוחד על הקשיים המוסדיים המגבילים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל.⁴³ על רקע הניסיון הרב שצברה, התריעה הסניגוריה הציבורית כי קיימת בישראל תופעה, שאינה זניחה ואינה שולית, של חפים מפשע המרצים מאסרים כבדים. בפרק המיוחד פורטו סדרה של קשיים מוסדיים המגבילים את האפשרות להגיש בקשות למשפט חוזר ולתקן הרשעות שווא בישראל, הלכה למעשה. בין הקשיים הללו נמנו: מניעת הזכות לבצע במוצגים בדיקות לאחר תום ההליך המשפטי; מניעת העברתם של חומרי חקירה בתיקים חלוטים לעיונה של הסניגוריה הציבורית; ביעור והשמדת מוצגים; הימצאותה של פרקליטות המדינה בניגוד עניינים מובנה כאשר היא משמשת כמשיב בבקשות למשפט חוזר; וחקיקה שאינה מספקת בתחום המשפטים החוזרים.

במרץ 2014 פנו הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, והממונה על משפטים חוזרים בסניגוריה הציבורית הארצית, עו"ד קרן אבלין-הרץ, במכתב אל פרקליט המדינה שי ניצן. בפנייה זו פורטו קשיים שונים שפרקליטות המדינה מערימה בפני הסניגוריה הציבורית, בבואה למלא אחר הסמכות שהוטלה עליה בחוק לבחון את פניותיהם של נידונים הטוענים לחפותם. בפרט תוארו קשיים שמקורם בחוסר שיתוף פעולה מצד התביעה, אשר מסרבת לאפשר עיון בחומרי חקירה, מסרבת לאפשר לסניגוריה לערוך בדיקות במוצגים השמורים בידי התביעה, או שפשוט אינה משיבה לבקשות מצד המחלקה למשפטים חוזרים במשך תקופות ארוכות של חודשים ושנים. בפנייה הובהר כי מעבר לעובדה שפעולתה של המחלקה למשפטים חוזרים מתחייבת מן החוק, היא גם מוצדקת מנקודת מבט של חתירה לעבר האמת והרצון לאפשר תיקון של טעויות, וגם מנקודת מבט של יעילות. כאמור, בתחום המשפטים החוזרים הזכות לייצוג קמה רק משעה שהסניגוריה הציבורית עצמה סבורה שקיימת עילה למשפט חוזר. הליך הבדיקה אותו מבצעת המחלקה למשפטים חוזרים מסייע אפוא בסיון של בקשות סרק למשפט חוזר. לפיכך, התבקש פרקליט המדינה לשנות את מדיניות התביעה ולאפשר לסניגוריה הציבורית למלא אחר התפקיד שהוטל עליה בחוק.

מתשובתו של פרקליט המדינה עולה כי בעקבות פניית הסניגוריה הציבורית התקיימו התייעצויות, שבסופן החליט פרקליט המדינה על הקלה מסוימת במדיניות התביעה בנוגע לבקשותיה של הסניגוריה הציבורית לעיון וצילום חומרי חקירה לאחר הרשעה. פרקליט המדינה הצהיר כי מעתה בקשות לעיון וצילום חומרי חקירה ייענו, ככלל, בחיוב, אף שלדעתו דבר זה נעשה "לפנים משורת הדין" (מבלי שלנידון יש זכות לעיין בחומר החקירה לאחר שהורשע). באשר לבקשותיה של הסניגוריה הציבורית לבצע במוצגים בדיקות, מתשובתו של פרקליט המדינה עולה כי בנושא זה הוא לא מצא לנכון להגמיש את מדיניות התביעה.

בחלוף שנה מאז ניתנה תשובתו של פרקליט המדינה, הסניגוריה הציבורית סבורה כי גם אם ברמה ההצהרתית חל ריכוך מסוים בעמדותיה של התביעה (ביחס לבקשות לעיון וצילום חומרי חקירה לאחר הרשעה), הרי שברמה המעשית קשה להרגיש בשינוי, והסניגוריה הציבורית עודנה נתקלת במשוכות גבוהות ובלתי עבירות כמעט בבואה לבחון את פניותיהם של נידונים הטוענים לחפותם. כך למשל, כל הפניות שנעשו עד היום אל פרקליטות המדינה בבקשה לבצע במוצגים בדיקות – נענו בסירוב (רק במקרה אחד הותר לסניגוריה הציבורית לקבל לידיה מוצגים לשם עריכת בדיקות, וזאת רק לאחר שהוגשה בנושא עתירה לבג"ץ). מעבר לכך, עיון וצילום של חומר חקירה – הפעולה הבסיסית ביותר הנדרשת לביצוע כאשר במחלקה למשפטים חוזרים נקלטת פנייה חדשה – היה ונותר משימה בלתי אפשרית כמעט, כאשר חרף הצהרתו של פרקליט המדינה על

⁴³ דוח פעילות הסניגוריה הציבורית לשנת 2013, בעמ' 48-58. כן ר' את מאמרן של אפרת פינק ורתם רוזנברג-רובינס, "על הבעיות המוסדיות המונעות תיקון של הרשעות שווא בישראל", מעשי משפט ה' 193 (2013).

כך שלסניגוריה יותר לעיין בחומר זה ("לפנים משורת הדין"), בפועל לא זוכה הסניגוריה הציבורית למענה הולם במשך תקופות ארוכות המגיעות עד למעלה משנה ממועד הפנייה.

הסניגוריה הציבורית מודיעה אפוא כי במצב הדברים הקיים נמנעת ממנה האפשרות למלא כראוי את התפקיד שהוטל עליה בחוק בתחום המשפטים החוזרים. שינוי של מדיניות התביעה במציאות (ולא רק ברמה ההצהרתית), ולחלופין אמירה ברורה ומפורשת של בית המשפט או של המחוקק – הן תנאי הכרחי על מנת לאפשר חשיפה של מקרים בהם קיימת עילה למשפט חוזר.

על רקע מציאות זו, לאחרונה הגישה המחלקה למשפטים חוזרים את עמדתה כ"ידידת בית המשפט" בעתירה בבג"ץ 2757/13 **זוזיאשווילי נ' מדינת ישראל** (בשם הסניגוריה הציבורית: עו"ד קרן אבלין-הרץ ועו"ד רענן גלעד). העותר בהליך זה, המרצה מאסר עולם ומיוצג באופן פרטי, ביקש לבצע במוצגים שנאספו בזירת הרצח בדיקות דנ"א ונתקל בסירובה של התביעה. בעקבות סירוב זה, הוגשה לבית המשפט העליון עתירה שבמסגרתה נדונה שאלת זכותו של נידון, אשר הורשע בפסק דין חלוט, לבצע במוצגים בדיקות מדעיות לצורך בדיקת האפשרות להגיש בקשה למשפט חוזר. הסניגוריה הציבורית סברה כי הליך זה הוא הליך עקרוני אשר להכרעה בו עשויה להיות השפעה דרמטית על האפשרות לחשוף ולתקן הרשעות שווא בישראל. בנסיבות אלו, ולאור המומחיות שצברה המחלקה למשפטים חוזרים בתחום המשפטים החוזרים, הוגשה לבית המשפט העליון עמדתה כ"ידידת בית המשפט". הסניגוריה הציבורית ביקרה בעמדתה את מדיניות פרקליטות המדינה אשר מערימה קשיים רבים על עריכת בדיקות במוצגים לצורך הגשת בקשה למשפט חוזר, על ידי מי שמשפטים הסתיים וממשיכים לטעון לחפותם. בעמדת הסניגוריה נטען גם כי מוסד המשפט החוזר הוא מוסד חוקתי וכי הזכות להגיש בקשה למשפט חוזר היא זכות חוקתית. מניעת האפשרות לבצע בדיקות במוצגים מביאה לפגיעה בזכות חוקתית זו, ופגיעה זו נעשית לתכלית לא ראויה ובמידה העולה על הנדרש. נטען, כי עריכת בדיקות מדעיות היא לעיתים הדרך היחידה העומדת לנידון להוכיח שקיימת בעניינו עילה למשפט חוזר. הובהר, כי מעקב אחר כל המקרים שבהם הורה בית המשפט העליון על עריכת משפט חוזר עד היום, מעלה כי במרבית המקרים היו אלה ראיות חדשות, אשר לא היו ידועות במהלך המשפט והוצגו במסגרת בקשה למשפט חוזר, ששכנעו את בית המשפט העליון כי קיימת הצדקה לנהל את המשפט מחדש. במצב דברים זה, מניעת האפשרות לבצע במוצגים בדיקות מונעת מנידונים לטעון את טענות החפות שלהם בפני בית המשפט ומונעת ממערכת המשפט לבחון את האפשרות שמא שגתה כאשר הרשיעה את הנידון הניצב לפניו. כן נטען, כי הניסיון שנצבר ברחבי העולם – ובפרט בארצות-הברית – מראה כי בעריכת בדיקות במוצגים, גם לאחר תום המשפט, גלומה תועלת רבה בהגעה לחקר האמת.

בפתח הדיון שהתקיים בבית המשפט העליון בעתירה הודיעו השופטים (המשנה לנשיאה א' רובינשטיין והשופטים ח' מלצר וע' ברון) לנציגת הפרקליטות כי בכוננתם לקבל את העתירה, והמליצו כי הפרקליטות תשקול מחדש את עמדתה ותאשר לעותר לבצע את הבדיקות בהן הוא מעוניין. הפרקליטות קיבלה את ההמלצה "בנסיבותיו המיוחדות של המקרה". **בעקבות זאת ניתן פסק דין קצר המקבל את העתירה.** יצוין, כי זו הפעם השנייה בשנים האחרונות שבה בעקבות הגשת עמדה עקרונית של הסניגוריה הציבורית לבג"ץ, חוזרת בה פרקליטות המדינה מהתנגדותה לעריכת בדיקות דנ"א במוצגים לצורך בקשה למשפט חוזר. הפעם הראשונה הייתה בעניינו של אסיר העולם **עובדיה שלום** אשר הורשע ברצח עו"ד שמואל לוינסון (בג"ץ 5968/11).

נושא נוסף שהמשיך להעסיק השנה את המחלקה למשפטים חוזרים הוא נושא שמירת המוצגים בתום המשפט. הסניגוריה הציבורית מתריעה מזה שנים כי נושא זה דורש הסדרה באופן בהול. ניסיונה של המחלקה למשפטים חוזרים מעלה כי אין גורם אחד אשר האחראיות לשמור מוצגים הוטלה עליו במפורש, ואלה עשויים להימצא במקומות שונים – פעם בתיק בית המשפט, פעם בתחנת המשטרה אשר ביצעה את החקירה,

פעם במטה הארצי ופעם במכון לרפואה משפטית. תוצאת הדברים היא כי קבלת תשובה לשאלה "היכן שמורים המוצגים?" היא משימה מורכבת בפני עצמה. אך גרוע מכך, ניסיונה של הסניגוריה הציבורית הוא כי במקרים רבים המוצגים מושמדים בתום ההליך המשפטי, ובכך נמנעת מנידונים הטוענים לחפותם האפשרות לבצע במוצגים בדיקות מדעיות, חרף האינטרס הציבורי בעריכת בדיקות כאלה שבכוון לסייע בהגעה לחקר האמת. השמדה זו, המתבצעת לעיתים **בהליך מכונן** של "ביעור מוצגים" ולעיתים נוכח שמירה בתנאים שאינם הולמים, עומדת בניגוד להוראות החוק.

בהחלטה שניתנה כבר לפני שני עשורים קבע הנשיא א' ברק כי על פי הוראות חוק הארכיונים, התשט"ו-1955, ותקנותיו קיימת חובה לשמור מוצגים בתום ההליך המשפטי (מ"ח 6148/95 **עזריה נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(1) 334 (1997)). ואכן, בתוספת לתקנות הארכיונים (שמירתם וביעורם של תיקי בתי משפט ובתי-דין דתיים), התשמ"ו-1986 נקבעו תקופות שמירה המתייחסות לתיקים שונים, ובין היתר נקבעו שתיקים שנדונו בבית המשפט העליון ותיקי פשיעה חמורה יישמרו **לצמיתות**. למרבה הצער, הוראות מפורשות אלה אינן מיושמות הלכה למעשה, וזאת חרף התראות חוזרות ונשנות של הסניגוריה הציבורית ופניות שנערכו מצדה אל גורמים שונים במערכת אכיפת החוק. בהחלטה שניתנה לאחרונה על ידי הנשיאה מ' נאור התברר פעם נוספת, כי מוצגים בתיק רצח הושמדו בניגוד לחוק. באותו מקרה דובר על נידון המרצה מאסר עולם, הטוען לחפותו למעלה מ-20 שנה, אשר ביקש לבצע באחד המוצגים – שלא נבדק בעבר בבדיקה מדעית – בדיקת דנ"א. התברר כי מוצג זה בוער בהתאם להחלטה שיפוטית שניתנה במעמד צד אחד וללא ידיעתו של הנידון. הנשיאה נאור הדגישה כי הרשויות פעלו במקרה זה בניגוד להוראות החוק וכי "אין סמכות בדין – לשום גורם – להורות על ביעור חומרים בתיקי רצח" (מ"ח 8498/13 **אל-עביד נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 12.2.2015), בפסקה 51 לפסק דינה של הנשיאה נאור).

אך ברור הוא, כי תכלית החובה לשמור מוצגים בתום ההליך המשפטי היא לאפשר לערוך בהן בדיקות, במקרים המתאימים, ולאפשר תיקון של טעויות. השמדת מוצגים היא בעלת אפקט מונע, שאינו מאפשר לנידון הטוען להרשעת שווא לשתוח את טענותיו בפני בית המשפט, ואינו מאפשר לבית המשפט לבחון את האפשרות שמא, חלילה, נפלה טעות. מכאן הפגיעה האנושה באפשרות לתיקון הרשעות שווא בישראל.

יצוין, כי בשנה החולפת התבשרה המחלקה למשפטים חוזרים כי בארבע מהפניות המטופלות על ידה המוצגים בתיק הושמדו. הדברים הובילו לכך שבשלושה מקרים מבין הארבעה (שתי פניות שעניינן הרשעה בעבירת רצח ופנייה נוספת שעניינה בעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות) הוחלט על סגירת הפנייה בהעדר אפשרות לבחון את טענות החפות של הנידון. ארבעת המקרים הללו מצטרפים לסדרת פניות נוספות, שבהן התחוויר בעבר למחלקה למשפטים חוזרים כי המוצגים בתיק הושמדו, וכי לא קיימת דרך אפקטיבית חלופית לאמת או להפריך את טענת החפות של הנידון. ועוד התברר לסניגוריה הציבורית, כי גם במקרים שבהם מוצגים בתיק אינם מבווערים בהליך מכונן, הרי ששמירתם נעשית בתנאים לקויים. וכך, בשנה החולפת התברר כי במקרה אחד אירעה הצפה של ביוב במרתף של תחנת משטרה בלוד, שם אוחסנו מוצגים רבים. הצפה זו כילתה מוצגים השייכים לכ-20,000 תיקים. במקרה אחר, פרצה שריפה בארכיב שבו מאוחסנים תיקי הבדיקה של מז"פ. שריפה זו כילתה כ-200,000 תיקים.

בעקבות פניות מצד הסניגוריה הציבורית הארצית אל שר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה, פועל בשנתיים האחרונות צוות במשרד המשפטים הדין בסוגיית שמירת המוצגים, בניסיון להסדיר את הנושא. בצוות זה, שהתכנס בשנה החולפת מספר פעמים, חברות המשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר ענת הורוויץ והממונה על משפטים חוזרים בסניגוריה הארצית, עו"ד קרן אבלין-הרץ. בצוות חברים גם נציגי פרקליטות, משטרה ומחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים.

1.6.2 מיזמים נוספים בתחום תיקון הרשעות שווא

בספטמבר 2014 הצטרפה הסניגוריה הציבורית, בתום תהליך ממושך, כחברה ב-Innocence Network ("רשת החפות").⁴⁴ ארגון זה, אשר נוסד בשנת 2005, מאגד תחתיו אוסף ארגונים מרחבי העולם הפועלים לאיתור ולתיקון הרשעות שווא (נכון להיום חברים בארגון 68 ארגונים). בין היתר, חברים ברשת החפות גם ארגוני סניגוריה ציבורית שונים. הצורך בהקמת ארגון גג כרשת החפות התעורר כאשר מאז שנות התשעים של המאה הקודמת התרבו מספר הארגונים המקדישים את פעילותם לתחום הרשעות השווא. תחילה היה זה פרויקט החפות אשר נוסד ב-1992 בבית הספר למשפטים קרדוזו שבניו יורק,⁴⁵ והביא מאז ועד היום לחשיפתן של 329 הרשעות שווא. מאז נוסד פרויקט זה צצו במדינות נוספות – ולא רק בארצות-הברית – עשרות ארגוני חפות, אשר הובילו לחשיפתן של אלפי הרשעות שווא. בארצות-הברית לבדה נחשפו בשלושת העשורים האחרונים למעלה מ-1,600 הרשעות שווא.⁴⁶

בחלוף השנים התברר שאף שארגוני החפות השונים פועלים בשיטות משפט שונות, הרי שהעוסקים בתיקון הרשעות שווא נתקלים בקשיים משותפים, תהא שיטת המשפט שבקרה הם פועלים אשר תהא. כך למשל, קשיים בהוכחת הרשעות שווא כתוצאה מביעור מוצגים או אובדנם, מניעת הזכות לבצע בדיקות במוצגים, וחוסר נכונות מצד המערכת להכיר בטעויותיה, כל אלה הם מנת חלקם של ארגוני חפות במדינות שונות. עוד התברר, כי בחינת הרשעות שווא שנחשפו מעלה כי הגורמים הנפוצים המובילים ליצירת טעויות דומים בשיטות משפט שונות. נוצר אפוא הצורך בהקמת פלטפורמה שתאפשר יצירת בסיס ידע רחב ושיתוף פעולה בין ארגוני חפות שונים.

הצטרפות לרשת החפות אינה ענין טכני. רשת החפות בוררת בקפידה את הארגונים המצטרפים לשורותיה. הצטרפותה של הסניגוריה הציבורית לרשת החפות התאפשרה לאחר שנבדקה עמידתה בדרישות שונות, ובין היתר קיומם של נהלי עבודה ומחויבויות אתיות המוטלות על כל אדם (עורכי דין, מתמחים, סטודנטים, מומחים וכד') שיש לו נגיעה לטיפול בפניותיהם של נידונים המבקשים את ייצוגה של הסניגוריה הציבורית בבקשה למשפט חוזר. מרגע הצטרפותה של הסניגוריה הציבורית לרשת החפות, עומדת המחלקה למשפטים חוזרים בקשרי עבודה שוטפים עם נציגי הרשת ונציגיהם של ארגוני חפות מרחבי העולם. קשר זה כבר הוכיח את עצמו בכמה מקרים, בהתייעצויות, בשאלות או בבקשות למידע. כך למשל, במסגרת הטיפול באחת הפניות המטופלות כיום במחלקה למשפטים חוזרים, הובילה ההתייעצות עם נציגי רשת החפות ליצירת קשר עם מומחה בעל שם עולמי, אשר ביצע לבקשת המחלקה למשפטים חוזרים בדיקה של מוצג, וזאת ללא קבלת שכר ("פרו בוני").

רשת החפות מקיימת מדי שנה כנס מקצועי בנושאים שונים הנוגעים לפעילות בתחום הרשעות השווא ותיקונן. בכנס מתאספים מדי שנה מאות אנשים – עורכי דין, אנשי אקדמיה, חוקרים ומומחים פורנזיים – וחולקים זה עם זה את הידע שצברו בתחומים אלה. אל הכנס מוזמנים גם אסירים אשר זוכו במהלך אותה שנה לאחר שמאבקם להוכחת חפותם צלח. בכנס לשנת 2014, אשר התקיים בפורטלנד שבאורגון, השתתפו הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, והממונה על משפטים חוזרים בסניגוריה הארצית, עו"ד קרן אבלין-הרץ.

⁴⁴ למידע נוסף אודות רשת החפות, ר' www.innocencenetwork.org

⁴⁵ למידע נוסף אודות פרויקט החפות, ר' <http://www.innocenceproject.org>

⁴⁶ הפרופ' סמואל גרוס מבית הספר למשפטים של אוניברסיטת מישיגן ערך את ה-National Registry of Exonerations – מרשם המתעד את כל המקרים בהם נחשפו הרשעות שווא מאז שנת 1989. לאתר המרשם ר': <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/about.aspx>

בכנס לשנת 2015, שהתקיים באורלנדו שבפלורידה, השתתפה עו"ד מורן כרמון מהמחלקה למשפטים חוזרים.⁴⁷

במסגרת הקשר עם רשת החפות נוצר קשר בין הסניגוריה הציבורית לבין מר פרנקי קרילו, אשר ביקר במשרדי הסניגוריה הציבורית זו השנה השנייה ברציפות. מר קרילו ריצה בארצות הברית מאסר של 20 שנה, לאחר שהורשע ברצח שלא ביצע. הוא שוחרר מכלאו בשנת 2011 הודות למעורבותו של אחד מארגוני החפות הפועלים בארצות הברית. כחלק מפעילותה להגברת המודעות הציבורית לקיומן של הרשעות שווא, יזמה הסניגוריה הציבורית הארצית מפגש בין מר קרילו לסטודנטים למשפטים באוניברסיטה העברית, ומפגש נוסף בין מר קרילו לבין עורכי דין מהצוות הפנימי של הסניגוריה הציבורית.⁴⁸

במהלך שנת 2014 המשיכה הסניגוריה הציבורית להיעזר בשני מיזמים אשר נרתמו לסייע במאבקה בתחום תיקון הרשעות השווא.

המיזם הראשון הוא "**הפורום לתיקון הרשעות שווא בישראל**" אשר נוסד בשנת 2012 ואליו חברו מספר משרדי עורכי דין מהמובילים בישראל. עורכי הדין החברים במיזם זה נוטלים לטיפולם את פניותיהם של נידונים הטוענים להרשעת שווא, ומסייעים למחלקה למשפטים חוזרים בבדיקת קיומה של עילה למשפט חוזר. בסך הכל מטופלות בימים אלה 6 פניות לייצוג בבקשה למשפט חוזר על ידי חברי הפורום. נוסף על הטיפול בתיקים קונקרטיים, חברי הפורום לתיקון הרשעות שווא פועלים גם במישור העקרוני הנוגע לתופעת הרשעות השווא. במסגרת זו, ניסחו חברי הפורום נייר עמדה אשר נשלח אל חברי ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת, ובו הובעה התנגדותם להצעת חוק חסיון חומר מודיעיני (תיקוני חקיקה), התשע"ד-2014, שעניינה בכך שיהיה די בסיווג חומר כ'חומר מודיעיני' כדי לאפשר את אי מסירתו לידי ההגנה, וזאת ללא מנגנון הבקרה של הוצאת תעודת חסיון (להרחבה על הצעת החוק, ר' פרק 3.1.1). בנייר העמדה הובע החשש, שהיה והצעת החוק תתגבש לכדי חקיקה של ממש – יהיה בכך כדי להגדיל את הסיכון להרשעות שווא בישראל.⁴⁹

עורכי הדין שנטלו השנה חלק בפעילותו של הפורום לתיקון הרשעות שווא בישראל הם: עו"ד אייל רוזובסקי ועו"ד נועה נודלמן ממשרד צלרמאייר, פילוסוף, רוזובסקי ושות'; עו"ד דן שיינמן, עו"ד נויט נגב, עו"ד איריס ניב-סבאג ועו"ד אלון ביכלר ממשרד שינמן-נגב-ניב; עו"ד נבות תל-צור, עו"ד ירון ליפסס ועו"ד אלינור אלכס ממשרד כספי ושות'; עו"ד יעקב וינרוט ועו"ד גרשון גונטובניק ממשרד ד"ר י. וינרוט; עו"ד עודד גזית ממשרד גזית, בקל, כחן; עו"ד בעז בן-צור ועו"ד דקלה סירקיס ממשרד בעז בן צור ושות'; עו"ד פרופ' קנת מן ופרופ' דוד ליבאי ממשרד ליבאי-מן.

מיזם נוסף שנרתם למאבקה של הסניגוריה הציבורית בתחום הרשעות השווא הוא "**פרויקט החפות**" הפועל בקליניקה לזכויות בהליך הפלילי בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטה העברית. הסטודנטים בקליניקה הונחו השנה על ידי עו"ד מני סלומון, כאשר ד"ר ענת הורוויץ שימשה מנחה אקדמית. הפרויקט פועל זו השנה השלישית ברציפות. במסגרת הפעילות השוטפת של הקליניקה סטודנטים מתלווים לעורך דין המטפל בפניותיהם של נידונים הטוענים לחפותם ומבקשים להגיש בקשה למשפט חוזר. השנה טופלו על ידי הפרויקט 5 פניות מסוג זה.

⁴⁷ לרשימה מפרי עטו של הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, על רשמיו מהנסיעה לכנס החפות בפורטלנד, ארצות-הברית: <http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3634495,00.html>.

⁴⁸ לסיקור ביקורו של פרנקי קרילו בישראל: <http://news.walla.co.il/item/2820077>. לפרטים נוספים על סיפורו של פרנקי קרילו: https://www.ted.com/talks/scott_fraser_the_problem_with_eyewitness_testimony.

⁴⁹ לעיון בנייר עמדה של הפורום, ר' בחומרי הרקע שהופצו באתר הוועדה לקראת הדיון בהצעת החוק שהתקיים ביום 23.6.2014: <http://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Huka/Pages/default.aspx>.

3.7 קשרים עם גורמים בינלאומיים

הסניגוריה הציבורית מייחסת חשיבות רבה לכינון קשרים עם גורמים העוסקים בייצוג חשודים, נאשמים ואסירים בארצות שונות, שכן לקשרים אלה תרומה משמעותית ביותר לפעילותה מהיבטים רבים ומגוונים. ראשית, שיתוף הפעולה עם אותם גורמים הפועלים מעבר לים, הוכח כבעל ערך לימודי גבוה ביותר. הניסיון הנצבר במדינות העולם, ובמיוחד בארצות-הברית בה מוסד הסניגוריה הציבורית הוא בן למעלה מ-100 שנים, יש בו כדי לתרום רבות לחשיבה על תפקידה ודמותה של הסניגוריה הציבורית בישראל ולפיתוח השירותים השונים שהיא מעניקה ללקוחותיה. בנוסף, אותם גורמים העוסקים במתן ייצוג לחשודים, נאשמים ואסירים, יהיה מקום מושבם אשר יהיה, מתמודדים עם לבטים, אתגרים וקשיים הדומים עד מאוד לאלה המעסיקים את הסניגוריה הציבורית בישראל, ובכלל זה: דילמות הקשורות למבנה הסניגוריה הציבורית, סוגיות שונות באתיקה מקצועית, התוויית היחס הראוי בין הסניגוריה הציבורית לגופים אחרים במערכת המשפט הפלילי ושורה ארוכה של שאלות נוספות הנוגעות לייצוג בפלילים ולמעמדה של הסניגוריה הציבורית במסגרת מערכת אכיפת המשפט הפלילי.

בהקשר זה, ההתפתחות המשמעותית ביותר בשנה החולפת הייתה הצטרפותה של הסניגוריה הציבורית לארגון הגג של ה-Innocence Network ("רשת החפות"), עליה עמדנו בהרחבה בפרק 1.6.2. מאז הצטרפותה של הסניגוריה הציבורית לרשת החפות, מקיימת הסניגוריה הציבורית קשרי עבודה שוטפים עם חברי הרשת, הכוללים עדכונים בסוגיות פורנזיות ומשפטיות שונות וכן התייעצויות בנושאים שעל סדר יומה של המחלקה למשפטים חוזרים. בנוסף, גם השנה השתתפה נציגה של הסניגוריה הציבורית בכנס השנתי של הארגון שנערך באורלנדו, פלורידה, ובכך תרמה לביסוס הקשר עם רשת החפות ולעריכת היכרות מקצועית עם אישים וארגונים שנטלו חלק בכנס.

ארגון נוסף עמו קיימה הסניגוריה הציבורית יחסי שיתוף פעולה הדוקים ופריים במהלך השנה החולפת הוא ה-UNODC. במסגרת יחסי שיתוף פעולה אלה, המשיכה הסניגוריה הציבורית ללוות פרויקט שגובש בשנת 2013, במסגרתו מקיים ה-UNODC השתלמויות מקצועיות שנועדו לחזק את מעמדה המקצועי של הסניגוריה הציבורית בליבריה. ההשתלמות הראשונה במסגרת הפרויקט האמור נערכה במונרוביה, ליבריה, באוקטובר 2013, בהשתתפות פעילה של נציגים נוספים של הסניגוריה הציבורית. במהלך שנת 2014 תוכננו פרטיה של השתלמות נוספת, בה אמורים היו להשתתף נציגי הסניגוריה הציבורית. למרבה הצער, בעקבות התפרצות מגפת האבולה במערב אפריקה נדחתה ההשתלמות האמורה, והיא תיערך, ככל הנראה, בנובמבר 2015. במסגרת היחסים הקרובים שהתפתחו בין הסניגוריה הציבורית לבין הסניגורים הציבוריים הליבריים, התגייסה הסניגוריה הציבורית לעזרתם כאשר פתחו במבצע לשחרור אסירים מבתי הסוהר בליבריה בעקבות התפשטות מגפת האבולה. משנודע לסניגוריה הציבורית כי האסירים המשוחררים ומשפחותיהם סובלים, בין היתר, ממחסור חמור בביגוד, הנעלה ושמיכות, החלה במבצע לאיסוף פריטים אלה במשרדה השונים. בסיוע מנכ"לית משרד המשפטים, אמי פלמור, סמנכ"ל בכיר לתפעול ולוגיסטיקה, מופיד גאנס, ואחרים, הועברו 30 קרגלים של בגדים, נעליים ושמיכות משומשות לנמל אשדוד שהועמסו על אוניה שהפליגה לליבריה.

ביוני 2014 ארגן ה-UNODC ביוהנסבורג, דרום אפריקה, כנס בינלאומי חשוב על הגישה לסיוע משפטי בהליכים פליליים, בו השתתפו למעלה מ-200 נציגים בכירים של מערכות משפט, סניגוריות ציבוריות וארגונים לאומיים ובינלאומיים, מ-67 מדינות. הכנס נערך בהמשך להחלטת המועצה הכללית של האו"ם לאשר את העקרונות וההנחיות בנוגע לגישה לסיוע משפטי בהליכים פליליים שגיבשה בשעתו קבוצת מומחים מטעמה, בה נטל חלק הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר. נציגת הסניגוריה הציבורית בכנס האמור הייתה

המשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר ענת הורוויץ, והיא נטלה חלק בפאנל שנערך במסגרת הכנס על הגישה המוקדמת לסיוע משפטי ובדין על אופן הבטחת איכות הייצוג בסניגוריה הציבורית הישראלית. במסגרת הכנס אף הוקרנו שני פרקים מתוך הסדרה הדוקומנטארית על הסניגוריה הציבורית בישראל, "תיקים מהסניגוריה", וכן נעשו מאמצים אינטנסיביים לקדם יוזמה חדשה של הסניגוריה הציבורית, לכוון מערכת של שיתוף פעולה בינלאומי בין סניגוריות ציבוריות, **עליה נעמוד בהרחבה בהמשך.**

בדומה לשנים קודמות, גם בשנת 2014 המשיכה הסניגוריה לייצג את משרד המשפטים, בשיתוף פעולה עם נציגים נוספים מיחידות אחרות, בסדרה של סמינרים אשר התקיימו במסגרת תכנית Euro-Med Justice השייכת לתהליך ברצלונה של האיחוד האירופי. הסמינרים נועדו לקדם העברת מידע ושיתוף פעולה אזורי עם מדינות אגן הים התיכון (ובהן מרוקו, אלג'יר, ירדן, לבנון, תוניס, הרשות הפלסטינית, מצרים וישראל) ומטרתם לגבש המלצות להקמת מסגרת הכשרה לאנשי מקצוע מהמדינות השונות לקראת השנים הבאות. בדוחות הקודמים פורטו בהרחבה הסמינרים השונים בהם לקחו חלק נציגים מהסניגוריה הציבורית. בשנת 2014 השתתפו נציגי הסניגוריה הציבורית בסמינרים נוספים בנושאים של סיוע משפטי וגישה לערכאות ומשפט פלילי ובתי סוהר.

פעילות נוספת במסגרת פיתוח קשרי החוץ של הסניגוריה הציבורית, שהלכה וצברה תאוצה במהלך שנת 2014, הייתה קיום מפגשים עם שורה ארוכה של נציגים בכירים של מערכת משפט ממדינות שונות, לבקשת משרד החוץ וגורמים נוספים. הסניגוריה הציבורית נענתה ברצון לפניית אלה מתוך הכרה בחשיבותן של אותם מפגשים, לא רק מבחינת יחסי החוץ של מדינת ישראל אלא אף מבחינת עשייתה השוטפת של הסניגוריה הציבורית. אין ספק כי מפגשים אלה מעשירים את ידיעותיה ומעמיקים את הכרותה של הסניגוריה הציבורית עם המשפט הפלילי המשווה, שהינו בעל ערך משמעותי ביותר במסגרת הענקת ייצוג משפטי איכותי. במקביל לפגישות אלו, המשיכה הסניגוריה הציבורית לפתח את קשריה עם מומחים למשפט פלילי מהאקדמיה הבינלאומית בכלל, והאקדמיה האמריקאית בפרט.

השקת פרויקט לכינון יחסי שיתוף פעולה בין סניגוריות ציבוריות ברחבי העולם

בשנת 2014 השיקה הסניגוריה הציבורית יוזמה חדשה, שמטרתה הסדרת מנגנון בינלאומי להחלפת ידע והוסטת סיוע משפטי בין סניגוריות ציבוריות וארגונים המעניקים ייצוג משפטי בהליכים פליליים לחסרי אמצעים. ביסוד היוזמה עומדת ההכרה שהתגבשה בשנים האחרונות כי במספר לא מבוטל של מקרים המטופלים על ידי הסניגוריה הציבורית מתעורר הצורך בקבלת סיוע מעורכי דין זרים, אם לשם בירור הדין הזר, ואם לשם השגת ראיות שונות הנחוצות לצורך ניהולו של ההליך המקומי. מקרים נוספים בהם שיתוף פעולה עם סניגוריה ציבורית זרה עשוי לשפר באופן ניכר את טיב השירות המשפטי הניתן ללקוחות הסניגוריה הציבורית הם במסגרת תיקי הסגרה, העברת אסירים לריצוי עונשם בארץ אזרחותם או במצבים בהם לקוח הסניגוריה הציבורית ניצב בפני גירוש מהארץ. נוכח תהליכים שונים ובהם העמקת הגלובליזציה, התפתחות עבריינות הרשת, הגידול במספרם של מהגרי העבודה ומבקשי המקלט וההוזלה הניכרת בעלויות התיירות מעבר לים, הנחת העבודה בסניגוריה הציבורית היא כי מספרם של לקוחות הסניגוריה הציבוריות שיהיו מעורבים בתיקים בעלי היבטים בינלאומיים ילך ויגדל בשנים קרובות, ועמם גם הצורך בהסתייעות בעורכי דין זרים. במקביל, העמקת שיתופי הפעולה הבינלאומיים בין רשויות לאכיפת החוק במדינות שונות במהלך העשורים האחרונים הובילה אף היא למצב בו נאשמים במשפטים פליליים כבר לא ניצבים מול היקף סמכויותיה וכוחה של המדינה הבודדה המעמידה אותם לדין, אלא מול מארג מבוסס ומפותח של מערכות מדיניות המסייעות אחת לשנייה בחקירת עבירות פליליות ובהעמדת נאשמים לדין. לכן, לשם העמדת הגנה

ראויה לנאשמים מחוסרי אמצעים, הגיעה הסניגוריה הציבורית לכלל הכרה כי נדרש מנגנון שיבטיח עזרה ושיתוף פעולה בין סניגוריות ציבוריות ברחבי העולם.

לשם קידום היוזמה, חברו נציגי הסניגוריה הציבורית לפרופ' ספידי רייס מאוניברסיטת וויליאם ולי בוורגיניה, והיא הוצגה לראשונה במסגרת הכנס הבינלאומי על גישה לסיוע משפטי בהליכים משפטיים שנערך, כאמור, ביוני 2014 ביוהנסבורג, דרום אפריקה. היוזמה עוררה עניין רב במהלך הכנס, ובסופו אף ניתן לה ביטוי במסגרת "הצהרת יוהנסבורג" שאומצה במושב האחרון. סעיף III להצהרה קורא לקהילייה הבינלאומית, בין היתר, לנקוט בצעדים הבאים:⁷²

C. Establish international and regional cooperation mechanisms among legal aid authorities and defense services, including for the purpose of international assistance and cooperation in the representation of persons detained, arrested, suspected of, or charged with a criminal offence or imprisoned.

D. We encourage the Doha Congress delegates in 2015 to recognize the importance of effective application of the UN Principles and Guidelines in its final declaration and **to recommend the development of a mechanism on international cooperation among defense services or address the needs of the defense in the review process of existing mechanisms.**

בהמשך להצהרת יוהנסבורג, פנתה הסניגוריה הציבורית לנציגות ישראל בווינה על מנת שתגיש בקשה לקיים אירוע צד בנוגע לשיתוף פעולה בין סניגוריות ציבוריות, במסגרת המושב ה-7 של כנס המדינות החתומות על אמנת האו"ם למאבק בפשיעה בינלאומית מאורגנת. לבקשת הנציגות הישראלית בווינה הצטרפו ה-International Legal Foundation ואוניברסיטת וויליאם ולי בוורגיניה, והאירוע אושר ונערך ביום 8.10.2014. במסגרת האירוע נשאו דברים המשנה לסניגור הארצי, ד"ר ענת הורוויץ, פרופ' ספידי רייס מאוניברסיטת וויליאם ולי, נציג ה-UNODC, וכן נציגים מהארגונים Open Society, Fair Trials, International Legal Foundation, וה-International Legal Foundation. האירוע הוכתר בהצלחה רבה, ובמסגרתו גם הושק אתר בשם **Mutual Legal Defense Assistance** שהוקם בסיוע הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת וויליאם ולי. מטרת האתר לאפשר לנציגים של ארגונים ועורכי דין מרחבי העולם לקיים התייעצויות בנוגע לאופן כינון מנגנון שיתוף הפעולה הבינלאומי ולהציע דרכים שיבטיחו הגנה על חיסיון עו"ד-לקוח והתמודדות עם מגבלות שונות המוטלות על חופש הפעולה של הארגונים השונים.

⁷² לעיון בנוסח המלא של "הצהרת יוהנסבורג":

http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/2014_Johannesburg_Declaration_on_Implementation_of_UNP_GLA.pdf

בהמשך למאמצים האמורים, התקיים באפריל 2015 הקונגרס ה-13 של האו"ם למניעת פשיעה וצדק פלילי, ובסופו אומצה "הצהרת דוחא". במסגרת סעיף 8 להצהרה, מצהירות המדינות על כוונתן להמשיך בפיתוח רשתות בינלאומיות של העוסקים במתן סיוע משפטי בפלילים לצורך החלפת ידע ועזרה משפטית הדדית.⁷³

תקוותה של הסניגוריה הציבורית היא שהכללתו של הסעיף האמור בהצהרת דוחא תאפשר לה להמשיך ולקדם את היוזמה בזירה הבינלאומית, במטרה להביא לכך שהיוזמה אכן תקרום עור וגידים. יצוין כי כבר עתה, בעקבות השקת היוזמה בכנס הבינלאומי שנערך ביוהנסבורג, נעזרת הסניגוריה הציבורית בקשרים שרקמה עם נציגים ממדינות שונות, והם מסייעים לה במקרים שונים בקידום עניינם של לקוחותיה.

⁷³ לעיון בנוסח המלא של "הצהרת דוחא":

https://www.unodc.org/documents/congress/Documentation/ACONF222_L6_e_V1502120.pdf